

geld.

In zijn preek ter gelegenheid van zijn intrede als predikant van Rielinghausen stelde Ludwig Hofacker vast: 'Das, nichts anderes, ist mein Amt; deswegen bin ich hier, ob ich euer etliche möchte für das Reich Gottes gewinnen und dem ewigen Feuer entreissen. ... Der Herr der Ernte hat mich hierher gestellt, um in der letzten betrübten Zeit Seelen für Ihn zu werben, ob ich in Rielinghausen etliche für Ihn gewinnen möchte'.¹⁵ Dit gevoel van een ophanden Rijk Gods uitte zich in twee concepten, een premillenaaristisch en een postmillenaaristisch.¹⁶

In het premillenaaristisch systeem verwachtte men dat Christus zal wederkeren voor het aanbreken van het Duizendjarig Rijk. Hier werd een scherpe scheidslijn getrokken tussen de tegenwoordige tijd en het begin van het Rijk dat door de wederkomst van Christus ingeleid zal worden. Premillenaaristen beschouwden de situatie van kerk en maatschappij als dermate verziekt dat alleen de tussenkomst van de Heer redding kon brengen. Van de menselijke inbreng werd niet veel verwacht. Het enige wat men kon doen, was het bijeenbrengen van de ware getuigen van Christus en het tegemoet gaan van de tweede komst van de Heer. Tot dit premillenaaristische type behoorden bijvoorbeeld Württembergische separatisten, Engelse darbysten en Amerikaanse adventisten. Ze zijn ook in Nederland niet onbekend gebleven.

Postmillenaaristen waren een andere toekomstverwachting toegedaan. Pas na afloop van het Duizendjarig Rijk zagen zij Christus wederkomen. Op grond van deze verwachting richtten ze zich op de komst en de opbouw van het Rijk Gods. De droevige toestand waarin kerk en maatschappij zich bevonden, moest juist de uitdaging bieden voor een onvermoeibare inzet voor het Rijk Gods. In dit concept werd de historische situatie theologisch geëvalueerd en met op de praktijk gerichte activiteiten benaderd. Uit deze visie werden missionaire en charitatieve werkterreinen afgeleid.

Princiepueel bestond er geen onderscheid tussen deze twee terreinen. Het Christentumsgesellschaft in Basel verzamelde in zijn correspondentieblad, met de kenmerkende titel *Nachrichten aus dem Reiche Gottes*, zowel berichten over opwekkingen en bekeringen als mededelingen over christelijk liefdewerk en zending. Het werk onder de heidenen stond op één lijn met de bestrijding van de goddeloosheid in het Avondland. Hofacker voelde zich in Rielinghausen op een 'Missionsstelle'.¹⁷ Zending en evan-

15. Knapp (n. 10), 180.

16. Zie Richard Baukham, 'Chiliasmus IV'. In: *Theologische Realenzyklopädie*, Band VII, Berlin, New York, 1981, 737-745 en Hempton (n. 7).

17. Knapp (n. 10), 284.